

2. *Шамякіна, Т.* Міфалогія і беларуская літаратура / Т. Шамякіна. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2008. – 391 с.
3. *Ненадавец, А.* Міфалагічныя ўяўленні славян аб воднай стыхіі / А. Ненадавец // Беларускі фальклор. Жанры, віды, паэтыка: у 6 кн. – Мінск: Беларус. навука, 2003. – Кн. 5: Міфалогія. Духоўныя вершы. – С. 120–182.
4. *Барташэвіч, Г.А.* Магічнае слова. Вопыт даследавання светапогляднай і мастацкай асновы замоў / Г.А. Барташэвіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1990. – 128 с.
5. *Кабашнікаў, К.П.* Чарадзейныя казкі / К.П. Кабашнікаў // Беларускі фальклор: жанры, віды, паэтыка: у 6 кн. – Мінск: Беларуская навука, 2002. – Кн. 4: Народная проза. – С. 166–283.
6. *Ліс, А.С.* Веснавая талака: спецыфіка абраднасці, семантыка і паэтычная прырода песеннага суправаджэння / А.С. Ліс // Беларускі фальклор: жанры, віды, паэтыка: у 6 кн. – Мінск: Беларус. навука, 2001. – Кн. 1: Каляндарна-абрадавая паэзія. – С. 275–293.
7. Паэзія беларускага земляробчага календара / уклад. А.С. Ліса, падр. народ. календара У.А. Васілевіча. – Мінск: Навука і тэхніка, 1992. – 612 с.
8. Чарадзейныя казкі: у 2 ч. / склад. К.П. Кабашнікаў, Г.А. Барташэвіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1973–1978. – Ч. 2. – 1978. – 696 с.
9. *Сержпудоўскі, А.К.* Прымі і забабоны беларусаў-палешукоў / А.К. Сержпудоўскі. – Мінск: Універсітэцкае, 1998. – 301 с.
10. Замовы / уклад. Г.А. Барташэвіч. – Мінск: Беларус. навука, 2000. – 597 с.
11. Беларускі фальклор у сучасных запісах. Традыцыйныя жанры. Мінская вобласць / уклад. В.Д. Ліцвінка, Г.Р. Кутырова. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 477 с.
12. *Мажэйка, З.Я.* Песні Беларускага Падняпроўя / З.Я. Маажэйка, Т.Б. Варфаламеева. – Мінск: Беларус. навука, 1999. – 392 с.
13. Валачобныя песні / склад. Г.А. Барташэвіч, Л.М. Салавей, В.І. Ялатаў. – Мінск: Навука і тэхніка, 1980. – 560 с.
14. Вяселле. Песні: у 6 кн. / склад. Л.А. Малаш, З.Я. Маажэйка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1980–1988. – Кн. 1–6.
15. *Аксамітаў, А.* Прыказкі і прымаўкі: тлумачальны слоўнік беларускіх прыказак і прымавак з архіваў, кафедра, збораў, рэд. выд. XIX і XX стст. / А. Аксамітаў. – Мінск: Беларус. навука, 2000. – 320 с.
16. Анталогія беларускай народнай прыказкі, прымаўкі і выслоўя / уклад. А.С. Фядосік. – Мінск: Ураджай, 2002. – 298 с.
17. *Варфаламеева, Т.Б.* Песні Беларускага Панямоння / Т.Б. Варфаламеева. – Мінск: Беларус. навука, 1998. – 287 с.
18. Песні пра каханне / склад. І.К. Цішчанкі, С.Г. Нісневіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1978. – 616 с.
19. Веснавыя песні / склад. Г.А. Барташэвіч, Л.М. Салавей, В.І. Ялатаў. – Мінск: Навука і тэхніка, 1979. – 607 с.
20. Казкі ў сучасных запісах / уклад. К.П. Кабашнікава, Г.А. Барташэвіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1989. – 663 с.
21. Народная медыцына: рытуальна-магічная практыка / уклад. Т.В. Валодзіна. – Мінск: Беларус. навука, 2007. – 776 с.
22. Загадкі / склад. М.Я. Грынблат, А.І. Гурскі. – Мінск: Навука і тэхніка, 1972. – 448 с.
23. Беларускі фальклор: хрэстаматыя / склад. К.П. Кабашнікаў і інш. – 4-е выд., перапрац. – Мінск: Вышэйш. шк., 1996. – 856 с.

SUMMARY

The article investigates the semantics and symbolism of the image of the sea as apart of the cosmological code on the material Belarusian folklore genres. The author uses historical and genetic, functional and semantic methods and characterizes the image of the sea in connection with elements of other codes. Paper shows that the sea as apart of the cosmological code has a polar symbols and correlates with the elements of animal, vegetable, character, object, color, action and some other codes.

Паступіў у рэдакцыю 16.01.2012 г.

УДК 821.111(73)Л. Эрдрыч

В.А. Радзіеўская,
аспірант кафедры замежнай літаратуры БДУ

АПАЗІЦЫЯ «СВАЁ – ЧУЖОЕ» У ТВОРЧАСЦІ ЛУІЗЫ ЭРДРЫЧ

Творчасць сучаснай амерыканскай пісьменніцы індзейскага паходжання Луізы Эрдрыч (Louise Erdrich, 1954) можна разглядаць як прыклад этнічнай літаратуры або літаратуры мультыкультуралізму – сацыяльна-культурнай з’явы ЗША, якая характарызуецца імкненнем да ўсведамлення культурнай, сацыяльнай і палітычнай роўнасці этнічных груп у межах дзяржавы. Мультыкультуралізм звязваюць з дыскурсам посткаланіяльных і посткультурных даследаванняў, адным з важных аспектаў якіх з’яўляецца пытанне

ідэнтычнасці і яе прэзентацыі ў мастацтве і літаратуры тых культурных груп, што доўгі час былі пазбаўлены права на самавызначэнне і самарэпрэзентацыю. Першасная ўвага ў мультыкультуралізме як амерыканскім варыянце посткаланіяльных даследаванняў звяртаецца на пошук страчанай ідэнтычнасці, узаемадачыненні этнасаў і культур, усведамленне «іншага», падвойную або гібрыдную свядомасць, маргінальнасць і г. д. [1, с. 5]. З аднаго боку, прызнанне культурнай роўнасці этнічных груп садзейнічае захаванню і свабоднай сама-

рєпрєзєнтациї адметнасцей кожнай традыциї, што, у сваю чаргу, дає магчымасць пазнаёміцца з «іншым», зразумець яго і паспрабаваць наладзіць культурны дыялог. З другога боку, рэгламентаваная наяўнасць іншага або ўспрыняцце сябе як іншага дапамагае ўсвядоміць культурную адрознасць, якую яшчэ трэба катэгарыяльна аформіць, ва ўмовах гістарычнай асіміляцыі і ў сучаснай сітуацыі сцірання культурных меж. Пытанне рєпрєзєнтациі і сама-рєпрєзєнтациі этнічнай ідэнтэчнасці з'яўляецца праблематычным, паколькі доўгі час галоўным рєпрєзєнтантам адметнасцей ідэнтэчнасці была ў асноўным культура-каланізатар (у ЗША – культура англа-саксонскай часткі насельніцтва), якая, карыстаючыся метадалагічнымі дасягненнямі навуковага дыскурсу, пазней названага арыенталізмам (у яго шырокім значэнні), стварала стэрэатып разумення іншай культуры, яе часта негатыўны вобраз з пазіцыі выкарыстання носьбітаў гэтай культуры на сваю карысць [2]. Вялікую цікавасць выклікаюць мастацкія творы этнічных аўтараў, дзе адбываецца, па-першае, пераасэнсаванне створанага заходняй культурай вобраза этнічнай ідэнтэчнасці меншасцей, а па-другое, выяўляецца погляд з боку «іншага» на бясспрэчныя да нядаўняга часу ісціны культуры белага чалавека. Сучаснасць ставіць перад носьбітамі «іншай» культурнай традыцыі некалькі цяжкіх задач: канцэптuallyна аформіць адметнасць сваёй ідэнтэчнасці (улічваючы гістарычна абумоўленую асіміляцыю і ў выніку пэўную страту этнічнай ідэнтэчнасці, а таксама глабалізацыйныя і постсучасныя тэндэнцыі развіцця грамадства), пракаментавать і ўдакладніць каланіяльны варыянт разумення сваёй традыцыі (канструкт, створаны ў імперскіх мэтах і вельмі часта неадпаведны рэчаіснасці) і рєпрєзєнтаваць сябе і каштоўнасці нацыянальнай культуры – у прыватнасці ў мастацкіх творах, якія захоўваюць традыцыйныя элементы пазьтыкі, аднак з улікам сучаснай мастацкай сітуацыі.

Разуменне «іншага» закладзена ў свядомасць чалавека як катэгорыя, якая афармляецца ў бінарнай апазіцыі «свой – чужы» і мае асаблівае значэнне для ўсведамлення сваёй этнічнай прыналежнасці. Само паняцце этнасу або этнічнай групы характарызуецца неадназначнасцю. Этнічнае адзінства вызначаюць як сацыяльна-гістарычнае (Г.М. Андрэева [3], У.У. Піменаў [4]), сацыякультурнае (В. А. Цішкоў [5]); біясацыяльнае (Л.М. Гумілёў [6]), геаграфічна-культурнае (С.М. Шыракагораў [7], Г.Д. Гачаў [8]), псіхалагічнае (Т.Г. Стэфаненка [9]).

Так, паводле С.М. Шыракагорава, этнас – гэта група людзей, якая адрозніваецца ад ін-

шых мовай, верай у адзінства паходжання і агульнай традыцыяй (звычаймі, укладам жыцця) [7, с. 42]. Такім чынам, у самаатасамленні асобы з пэўным этнасам або культурай вялікае значэнне мае свядомы выбар, які дае магчымасць артыкуляваць апазіцыю «свой – чужы». Менавіта ў этнічна-культурным рэчышчы разглядае паняцці «свой» і «чужы» Л. Эрдрыч у рамане «Сляды» («Tracks», 1988), які з'яўляецца часткай тэтралогіі – серыі раманаў у апавяданнях, аб'яднаных агульнымі персанажамі: «Прыварот» («Love Medicine», 1984, 1993), «Бураковая каралева» («The Beet Queen», 1986), «Палац Бінга» («The Bingo Palace», 1994).

Раман «Сляды» складаецца з частак або апавяданняў, якія вядуцца то ад імя старога героя Нанапуша, то ад імя маладой гераіні Палін Пуят. Апавядальнікі дапаўняюць адзін аднаго, а таксама па-рознаму інтэрпрэтуюць адны і тыя ж падзеі, што адбываюцца з імі самімі і іншымі героямі рамана на працягу 12 гадоў (з 1912 па 1924 г.). Будуючы раман зместава і фармальна на супрацьпастаўленні поглядаў, а хутчэй – культурных традыцый (старой індзейскай, носьбітам якой з'яўляецца Нанапуш, і новай добраахвотна прынятай англа-саксонскай, прадстаўніцай якой з'яўляецца Палін), Л. Эрдрыч адлюстроўвае апазіцыю «свой – чужы». Нанапуш – індзеец сталага веку, які прытрымліваецца старых індзейскіх традыцый і ў рамане распавядае гісторыю паходжання сваёй унучкі Лулу. Палін Пуят – гераіня-напаўкроўка, якая, нарадзіўшыся ў індзейскай сям'і, выбірае для сябе англа-саксонскую традыцыю і прымае манаства. Яны па чарзе распавядаюць гісторыю Флёр Пілагер, часам пераказваючы тыя самыя падзеі і даючы ім супрацьлеглыя ацэнкі. Такім чынам, апазіцыю «свой – чужы» пісьменніца разглядае праз сутыкненне поглядаў герояў не толькі на тое, што адбываецца з імі, але перш за ўсё праз канфрантацыю іх дачыненняў да асноўных складнікаў этнасу: мовы, веры ў агульнае паходжанне, культурнай традыцыі. Разгледзім іх падрабязней.

Мова. Л. Эрдрыч уводзіць у межы сучаснага літаратурнага твора пласт сваёй мовы (мовы племені чыпева, або аджыбва, або ашынабе) на ўзроўні формы і зместу. Раман «Сляды», як і ўсе іншыя творы пісьменніцы, напісаны на англійскай мове, аднак назва кожнага апавядання ў рамане даецца ў двух варыянтах: у англійскім і індзейскім. Такі фармальны прыём дапамагае стварыць роўныя ўмовы для свабоднага выбару героем (Нанапушам ці Палін) той ці іншай мовы. Выбар Нанапуша і Палін зразумелы: індзейская і англійская ад-

паведна. Паколькі раман цалкам напісаны па-англійску, то адрозненне ва ўжыванні героямі пэўнай мовы даецца апісальна: падкрэсліваецца, на якой мове ў дадзены момант размаўляе герой, або прыводзіцца яго меркаванне наконт мовы, што дазваляе зразумець яго выбар. Так, Нанапуш размаўляе па-індзейску са сваімі (сям'ёй, аднавяскоўцамі, сябрамі) і па-англійску з чужымі (прадстаўнікамі адміністрацыі, Палін) – такім чынам, размежаванне ў апазіцыі «свой – чужы» выяўляецца на ўзроўні мовы. Палін разводзіць паняцці «свой» і «чужы» і карыстаецца англійскай, каб адмежаваць сябе ад індзейцаў (нават ад свайго бацькі): «Я хацела быць як маці, якая падкрэслівала сваё напаўбелае паходжанне. Я хацела быць як дзед, чысты канадзец. Ужо з маленства я разумела, што вяртанне падобнае да смерці. Я глядзела вачыма іншага свету, які быў па-за межамі нашай рэзервацыі. Я адмовілася ад нашай мовы»¹ [10, с.14]. Палін выракаецца сваіх каранёў, мовы і робіцца «чужой», або «іншай», што ўвесь час падкрэсліваецца Нанапушам. Нават у сям'і Флёр Пілагер, якая дала часовы прытулак Палін, да яе ставяцца як да «іншай», і калі з ёй размаўляюць, то робяць гэта выключна па-англійску.

Дзве традыцыі, два моўныя коды сутыкаюцца не толькі ва ўзаемадачыненьнях герояў, але і ў свядомасці самой Палін у той момант, калі Нанапуш распавядае стары індзейскі анекдот, каб зместам (далёкім ад манаскага аскетызму) і формай (выкарыстаннем сакавітых індзейскіх слоў) вывесці Палін з раўнавагі. Яна сама звяртае ўвагу на прыгажосць і перавагі індзейскай мовы і адчувае ўнутраную барацьбу паміж традыцыяй, якая жыве ў ёй, і ўласным выбарам. У выніку Палін не вытрымлівае і выбягае з хаты.

Вера ў агульнае паходжанне. Паводле веры ў агульнае паходжанне Л. Эрдрыч таксама супрацьпастаўляе Нанапуш і Палін. Выбар героямі продкаў робіць магчымым усвядоміць розніцу паміж «сваімі» і «чужымі». Нанапуш адрасуе свой расповед унучцы – Лулу, якую праз пакуты і складанасці нарадзіла і пакінула Флёр Пілагер. Прычым паказальна тое, што насамрэч Нанапуш не з'яўляецца біялагічным дзядулем ці нават далёкім сваяком Лулу, але «ўводзіць» яе ў сваю сям'ю і этнас, даючы ёй імя і прозвішча, каб працягнуць род, які быў пад пагрозай знікнення. Менавіта вера ў агульнае паходжанне індзейцаў, у агульных продкаў, чыя традыцыя перадаецца ад пака-

лення да пакалення, кіруе Нанапушам, каб зрабіць дзяўчынку Лулу «свайёй» – носьбітам свайго этнасу. Флёр Пілагер, пазбаўленая сваякоў праз голад і хваробу, вяртаецца ў дом памерлай сям'і і прытрымліваецца індзейскіх традыцый, а калі ўзнікае пагроза руйнавання зямлі, дзе жылі і былі пахаваныя сваякі, яна забірае з сабой іх магільныя камяні. Такім чынам падкрэсліваецца значнасць павагі да продкаў як аднаго з вызначальных аспектаў атаясамлення сябе з этнасам.

Іншымі думкамі кіруецца Палін, якой дадзена магчымасць выбіраць: бацька – індзеец, а маці – напаўкроўка-канадка. І, нягледзячы на тое што дзяцінства герані прайшло ў індзейскай традыцыі і без непасрэднага ўплыву з боку маці, Палін, бачачы сацыяльныя выгоды прыналежнасці да этнасу белага насельніцтва, выбірае апошні. Вельмі яркава Л. Эрдрыч паказвае гэта праз эпізод адмовы ад продкаў і перараджэнне ў новай традыцыі падчас відзежу Палін: «Ён [Езус] мне сказаў, што я не тая, якой я сябе ўяўляла. Я – сірата, чые бацькі памерлі ў супакоі, і, нягледзячы на падманлівае аблічча, ува мне няма ні кроплі індзейскай крыві, я поўнасю белая» [10, с. 137]. І нават тады, калі ўзнікае непаразуменне з кіраўніцтвам ордэна, які не прымаў індзейскіх дзяўчат, Палін даказвае «белае» паходжанне, сцвярджаючы сваю поўную прыналежнасць да містычнага цела Хрыста. З гэтага моманту Палін кажа пра індзейцаў «яны» і бярэ на сябе адказнасць за місіянерства і змаганне з традыцыйнымі забабонамі, у якіх яна бачыць праяву д'ябла. Палін ужо не належыць да індзейскага этнасу, бачыць у ім «іншага», з якім трэба змагацца, што яна і робіць не толькі ў межах рамана «Сляды», але пад іншым імем (сястра Леапольда) у рамане «Прыварот». Не толькі Палін адмяжоўваецца ад індзейскага этнасу, так яе ўспрымаюць і самі індзейцы: «Яны ставіліся да мяне, быццам я белая. Амаль увесь час яны мяне ігнаравалі. Калі ж яны звярталіся да мяне, то рабілі гэта звычайна па-англійску» [10, с. 146].

Культурная традыцыя. Культурная традыцыя ў рамане «Сляды» разглядаецца праз супрацьпастаўленне традыцыйных вераванняў індзейцаў (Нанапуш, Флёр) і хрысціянства белай расы (Палін).

Рэлігія ў індзейскай традыцыі ўспрымаецца як звычайная духоўная практыка любога чалавека, што дапамагае падтрымліваць гарманічнае суіснаванне з Зямлёй, Духамі, Продкамі, з самім сабой і дазваляе ўдасканалвацца на зямным шляху асобы. Рэлігія, або духоўная філасофія індзейцаў, звязана з разуменнем глыбокай узаемасувязі ўсяго жывога з прыродай,

¹ Тут і далей пераклад мой. – В. Р.

духамі, продкамі [11, с. XIII]. Нанапуш прытрымліваецца рэлігійных традыцый продкаў (размаўляе з духамі; раіць Элі звярнуцца да шамана па прываротныя сродкі; спрабуе адсудзіць зямлю, разумеючы яе каштоўнасць для народа; распавядае старыя легенды і гісторыі; праз песню-малітву магічна дапамагае Элі пляваць; непакоіцца за будучыню індзейскага этнасу праз адарванасць ад каранёў моладзі і г. д.). Неаднаразова Нанапуш смяецца з пэўных ненатуральных для індзейскай традыцыі дзеянняў Палін, якімі яна фармальна хацела падкрэсліць сваю «іншасць», сваю хрысціянска-аскетычную чысціню: апрацаць абутак не на тыя ногі, не мыцца і інш.

Палін робіць выбар на карысць хрысціянства і бачыць сваю місію ў містычным і фізічным змаганні са старымі традыцыямі ў асобе Флёр Пілагер як маладым і дужым носьбіце ўсяго індзейскага. Вобраз Палін цесна звязаны з тэмай смерці, якую яна прыносіць культурнай традыцыі індзейцаў. Да таго, як поўнасцю прысвяціць сябе хрысціянскаму служэнню, яна праводзіць пахавальныя рытуалы, атрымліваючы ад Нанапуша мянушку «крумкач рэзервацыі», які ведае шмат пра індзейцаў, бо бачыць іх у экзистэнцыйны момант развіцця з жыццём. Палін у момант родаў адмаўляецца нараджаць дзіця, якое хоча задушыць ва ўлонні, а потым пазбаўляецца ад яго і фізічна (пакідае яго ў Бернадэт) і духоўна (Езус вызваляе яе ад прыналежнасці да дзіцяці). Свядома ці напэўна свядома гераіня садзейнічае таму, што Флёр Пілагер страчвае сваё немаўля. Кульмінацыйным момантам з'яўляецца містычнае змаганне Палін з водным монстрам, які ахоўваў індзейскі народ і Флёр Пілагер у прыватнасці. Усё гэта падкрэслівае разбуральную сілу гераіні для індзейскай культуры – будучы прадстаўніком «іншага», да таго ж вельмі актыўным, яна прыносіць шкоду індзейскаму этнасу, прычым самі індзейцы лічаць яе «бясшкоднай, напэўна яцэлай істотай» [10, с. 189].

Нягледзячы на тое што Л. Эрдрыч дае адносна свабоду сваім героям у выбары этнічнай ідэнтычнасці і разуменні апазіцыі «свой – чужы» (героі маюць аднолькавую магчымасць выказацца праз асобныя апавяданні ў межах рамана), пісьменніца стварае вобраз Палін, акцэнтуючы менавіта адмоўныя рысы. Раман пачынаецца і заканчваецца апавяданнямі Нанапуша – фармальны прыём, які дае перавагу меркаванню старога індзейца. Увесь час героі сумняваюцца ў шчырасці Палін: Нанапуш кажа, што яна з роду манюкаў; кіраўніца ордэна не заўсёды верыць у яе містычныя сустрэчы з Хрыстом; гераіня трапляе ў сітуацыі, у якіх яна кіраецца нянавісцю і праяўляе сябе не леп-

шым чынам (закахаўшыся ў Элі, помсціць яму праз магію; змагаючыся з монстрам, забівае Напалеона). Да таго ж, далейшы лёс і смерць Палін (у рамана «Прыварот») паказваюць тупіковасць шляху поўнага адмаўлення ад сваёй культурна-этнічнай традыцыі.

Такім чынам, у рамана «Сляды» Л. Эрдрыч адлюстроўвае ўзаемадачыненне паняццяў «свой» і «чужы» і змяшчае іх перш за ўсё ў этнічны кантэкст. Прычым «чужы» нараджаецца ў межах «свайго». На прыкладзе вобразаў індзейца Нанапуша і напэўна Палін пісьменніца супрацьпастаўляе дзве культурна-этнічныя традыцыі – спрадвечна індзейскую і набытую англа-саксонскую – у межах асноўных складнікаў этнасу (па С.М. Шыракагораву): мовы, веры ў агульных продкаў і рэлігіі. Л. Эрдрыч прыходзіць да высновы, што адрозненні на ўзроўні мовы, веры ў агульных продкаў і рэлігіі або вераванняў – прыкмета падзелу на «сваё» і «чужое» ў этнічнай самасвядомасці. Добраахвотная адмова ад сваёй этнічна-культурнай традыцыі на карысць іншай, свядомы пераход ад «свайго» да «чужога» прыводзяць да парушэння цэласнай ідэнтычнасці асобы, выяўленай праз вобраз Палін.

ЛІТАРАТУРА

1. *Тлостанова, М.В.* Проблема мультикультурализма и литература США конца XX века / М.В. Тлостанова. – М.: Наследие, 2000. – 396 с.
2. *Саид, Э.* Ориентализм / Э. Саид. – СПб.: Русский мир, 2006. – 636 с.
3. *Андреева, Г.М.* Социальная психология / Г.М. Андреева. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 375 с.
4. *Пименов, В.В.* Этнология: предметная область, социальные функции, понятийный аппарат / В.В. Пименов // Этнология / под ред. Г.Е. Маркова, В.В. Пименова. – М.: Наука, 1994. – 381 с.
5. *Тишков, В.А.* Реквием по этносу / В.А. Тишков. – М.: Наука, 2003. – 542 с.
6. *Гумилёв, Л.Н.* Этногенез и биосфера Земли / Л.Н. Гумилёв. – Л.: Гидрометео-издат, 1990. – 528 с.
7. *Широкогор, С.М.* Этнографические исследования: Этнос. Исследования принципов изменения этнических и этнографических явлений: в 2 кн. / отв. ред. А.М. Кузнецов, А.М. Решетов – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2002. – Кн. 2. – 148 с.
8. *Гачев, Г.Д.* Национальные образы мира. Космо-Психо-Логос / Г.Д. Гачев. – М.: Прогресс-Культура, 1995. – 480 с.
9. *Стефаненко, Т.Г.* Социально-психологические аспекты изучения этнической идентичности / Т.Г. Стефаненко // Флогистон: Психология из первых рук [Электронный ресурс]. – 1999. – Режим доступа: <<http://flogiston.ru/articles/social/ethnic.html>>. – Дата доступа: 10.09.2011.
10. *Erdrich, L.* Tracks / L. Erdrich. – New York: Perennial, 2004. – 226 p.
11. *McGaa, Ed.* Mother Earth Spirituality: Native American Paths to Healing Ourselves and Our World (Religion and Spirituality) / Ed McGaa. – San Francisco: HarperSanFrancisco, 1990. – 256 p.

SUMMARY

The article deals with the artistic representation of «native» vs «other» in the novel «Tracks» written by L. Erdrich, a native american author. The search of identity within multicultural society makes the collision of «native» and «other» one of the most important motives in the novels of native american authors – ethnic literatures representatives. The motive of «native» vs «other» is considered in the article within the novel imagery and composition according to the main ethnic

components: language, loyalty to common ancestry and cultural ethos. Attention is paid to the opposing cultural codes – the European Christian and the native american – affecting the plot and imagery of the novel through contrasting two main characters in their relation to the ethnic components named above and through the novel composition (division of the novel into the parts according to the images of the main characters).

Паступиў у рэдакцыю 19.01.2012 г.

УДК 821.111(73)"18"

Н.В. Искендерова,
соискатель Бакинского славянского университета, Азербайджан

ОБРАЗЫ ВОСТОЧНЫХ ЖЕНЩИН В АМЕРИКАНСКОЙ ОРИЕНТАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ XIX ВЕКА

Американская нация, вставшая на путь самоопределения, искала новые формы для демонстрации силы и достоинства своих граждан, а также утверждения молодой нации среди стран Старого Света. Особую роль в пропаганде этих идей играла литература, в которой популярными были темы нации и империи, раскрывающиеся в литературных произведениях постреволюционной поры в Америке через вопросы гендера – изображение американских мужчин благородными и мужественными, а американских женщин добродетельными и покорными.

Однако ориентализм – это противоречивый процесс, вобравший в себя различный по содержанию опыт туристов, писателей, художников и бюрократов, что подтверждает тезис о существовании различных ассоциаций и форм познания Востока (речь идет не о географическом определении, а о системе ценностей, культур и религий) [1, с. 8].

Восток, как колыбель возвышенной поэзии, создавал к тому же гаремы, фантазии в стиле арабских ночей. В устах путешественников и писателей Восток слыл местом маскарадов и приключений, где можно было забыть о требованиях, установленных современной Америкой, и окунуться в мир необычного и прекрасного. Восток представлялся сказочной долиной, где каждого ждут роскошный образ жизни и удовлетворение слабостей. Таким образом, Восток был своего рода терапией для Америки в переходный период, когда она проживала тяжелые времена индустриализации и урбанизации [2, с. 39].

Период середины XIX в. ознаменовался появлением «Декларации сентиментов»

(1848), подписанной участниками форума за женские свободы и права в Сенека Фолз, Нью-Йорк, и 19-й поправки к Конституции США, предоставляющей женщинам избирательные права [3]. И в этой затянувшейся кампании сопротивления и неохотных уступок ориентализм служил своего рода «клапаном безопасности» в гендерном противостоянии. Именно ориентализм «обеспечивал американских мужчин» образами для идеализации и исполнения желаний, а американских женщин – возможностью стать активными участниками процесса формирования американской идеологии, созидания социополитической жизни Новой Англии [2, с. 77].

Объектом исследования послужили романы Сюзанны Роусон «Рабы в Алжире» (1794), Эдгара Аллана По «Лигейя» (1838), Матурина Балу «Турецкий раб» (1850), Марии Сюзанны Кумминс «Эль-Фурейдис» (1860) и Джона Де Фореста «Миссионерка Айрин» (1879), в которых авторы раскрывают свои национальные особенности путем выделения проблемы ограничения свободы женщин Нового Света и негативным отношением к имперской политике США.

Существующие социальные условия способствовали написанию произведений, хотя в то же время требовали от авторов сдержанности и строгости при изображении женских образов. Тем не менее, в «Рабах Алжира» Сюзанна Роусон как первый автор женского романа смогла освободиться от «общественных оков» и создать смелые женские образы, которые по нравственной силе и противостоянию к жизненным трудностям не уступают мужчинам [4].